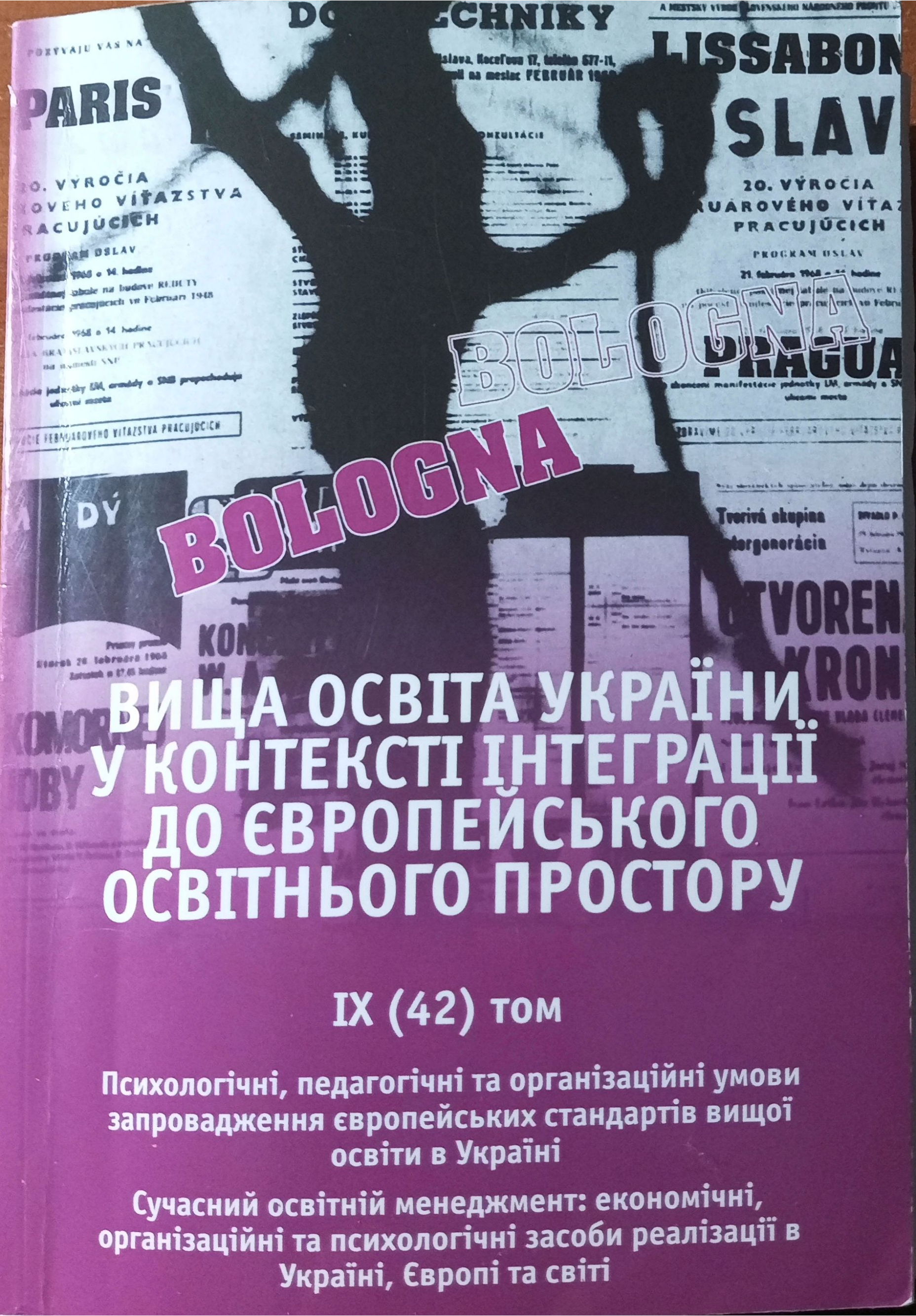




BOLOGNA

ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

IX (42) ТОМ

**Психологічні, педагогічні та організаційні умови
запровадження європейських стандартів вищої
освіти в Україні**

**Сучасний освітній менеджмент: економічні,
організаційні та психологічні засоби реалізації в
Україні, Європі та світі**

УДК 378.1.
378.4

Рекомендовано Вченою радою
Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди.
Протокол № 3 від 29 жовтня 2012 р.

Видання здійснено за сприяння Міжнародної Експертної Агенції
"Консалтинг і Тренінг" та Східно-Європейського Інституту Психології



Редакційна колегія випуску:

Кремень В.Г., Савченко О.Я., Маноха І.П.,
Квит С.М., Новіков Б.В., Ляшенко О.І., Коцур В.П., Моренець В.П., Ожоган В.М.,
Рик С.М., Онкович Г.В., Федорова І.І.

Відповідальний редактор випуску:

Маноха І.П.

Гуманітарний вісник ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди" – Додаток 1 до Вип. 27, Том IX (42) : Тематичний випуск "Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору". – К.: Гнозис, 2012. – 706 с.

Humanitarian Bulletin SU "Pereyaslav-Khmelnytsky Pedagogical University by H.Skovoroda" - Supplement 1 to Vol. 27, Volume IX (42): Thematic Issue "Higher Education in Ukraine in the context of integration into the European educational space." - K.: Gnosis, 2012. - 706 p.

У тематичному випуску вміщені наукові статті фахівців з питань вищої освіти, присвячені актуальній проблемі входження України до європейського освітнього простору. Перспективи євроінтеграційних процесів у сфері вищої освіти, вимоги Болонського процесу та питання готовності України відповідати цим вимогам, моніторинг якості освіти, стандарти європейського освітнього простору та завдання, що стоять перед вищою освітою України сьогодні - ось далеко не повний спектр проблем та питань, до висвітлення та спроби розв'язання яких звертаються автори випуску. У центрі уваги також питання управління якістю освіти, перспективи запровадження механізмів сучасного освітнього менеджменту, а також - умови й напрями оптимізації та розвитку вищої освіти України в сучасних умовах. Для фахівців-освітян, науковців, дослідників психолого-педагогічних та управлінських проблем розвитку освітньої справи в Україні та за її межами.

ISBN 978-966-8840-94-7(9)

© Переяслав-Хмельницький ДПУ ім. Г. Сковороди, 2012 р.
© Національний університет "Києво-Могилянська академія", 2012 р.
© НТУУ "Київський політехнічний інститут", 2012 р.
© Східно-Європейський Інститут Психології. 2012 р.
© Видавництво "Гнозис", 2012 р.

КОРНІЄНКО О.В.,

кандидат психологічних наук, доцент,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
м. Київ

**ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ
ПСИХОСОМАТИЧНОГО ЗДОРОВ'Я ДІВЧАТ-СТУДЕНТІВ
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
2006-2009 НАВЧАЛЬНИХ РОКІВ**

Виявлені комплексні емпіричні дані поетапного факторного аналізу дівчат-студентів трьох факультетів (семи академічних груп) Київського національного університету імені Тараса Шевченка: психології, соціології, радіофізики у кількості 375 осіб, які проводилися впродовж 2006-2009 навчальних років. Були визначені основні фактори та їх опосередковані кореляційні зв'язки проявів психосоматичного здоров'я.

Выявлены комплексные эмпирические данные поэтапного факторного анализа девушек-студентов трех факультетов (семи академических групп) Киевского национального университета имени Тараса Шевченко: психологии, социологии, радиофизики в количестве 375 человек, которые проводились на протяжении 2006-2009 учебных годов. Были определены основные факторы и их опосредствованные корреляционные связи проявления психосоматического здоровья.

Identified comprehensive empirical data phased factor analysis girl students from three faculties (seven academic groups) Kyiv National Taras Shevchenko University: psychology, sociology, radiophysics in the number of 375 persons, conducted during 2006-2009 academic years. Identified comprehensive empirical data phased factor analysis girl students from three faculties (seven academic groups) Kyiv National Taras Shevchenko University: psychology, sociology, radiophysics in the number of 375 persons, conducted during 2006-2009 academic years. Identified key factors and their correlation mediated symptoms psychosomatic health.

Вступ

Дослідження проблеми психосоматичного здоров'я, хвороби людей різного віку у тому числі студентської молоді за останні роки стало центром уваги медиків, психологів, педагогів, соціологів та фахівців інших наближених спеціальностей на теренах країн як ближнього, так і далекого зарубіжжя. Впродовж ХХ сторіччя дослідники вивчили дану глобальну проблему з залученням широкої низки медико-біологічних, соціологічних, психолого-педагогічних методів спрямованих на виявлення середньо-статистичних, факторних оцінок проблем: *"внутрішньої картини хвороби"* - Р.А.Лурія(1944) *"ставлення до хвороби"* - Д. Бірн(1982) *"аутопластичної картини захворювання"* - А.Гольдшейдер(1929), *"переживання хвороби"* Е.А.Шевальов, В.В.Ковальов.

Починаючи з робіт М.Я.Мудрова(1949), Г.А.Захар'їна(1909), П.Б.Ганнушкіна (1964) означився цілісний підхід у дослідженнях хворих людей, суть якого полягає у вивченні та правильному розумінні ролі особистості при виникненні того чи іншого захворювання, що дозволяє досягти більшої ефективності як у вивченні етіології та патогенезу захворювання, так і в організації його лікування та профілактики.

Таким, чином, вітчизняні вчені— психологи, психіатри, психофізіологи — протягом досить тривалого часу ґрунтовно визначали, досліджували понятійний апарат термінів *"внутрішньої картини хвороби"* (комплексу чинників об'єктивного та суб'єктивного характеру).

У зарубіжній літературі,також, знаходимо різноманіття термінів, в яких описується суб'єктивній бік хвороби. А.Хулєк (1969) - *"реакція захворювання"*, котра залежить від характеру та прогнозу захворювання (виділяє сім типів); З.Ліповські(1983) пропонує типологію *"психосоціальних реакцій на хворобу"*, виділяючи три компоненти; Дж.Хесцен-Клеменс(1979) уводить поняття *"образ особистого захворювання"*; С.Ді Міхаель(1959)- один із небагатьох авторів, котрий розглянув *"ставлення людини до хвороби в динаміці"*.

Детально аналізуючи дані літератури, ми знову, по суті, зустрічаємо повторення ідей прихильників ортодоксального психосоматичного напрямку медицини, у яких зроблено спробу відповісти на це запитання з позиції психоаналізу, висувуючи теорію аутопатології (Dunbar, 1943; Alexander, 1950 та ін.)

Отже, зарубіжними та вітчизняними вченими досить добре досліджено *"внутрішню картину хвороби"*. Але закономірно виникає питання, а чи має право на існування протилежне поняття — *"внутрішня картина здоров'я"*, відбивати баготорізнєвий вплив оточуючого середовища на індивіда.

На сьогоднішній день у працях фахівців спостерігається зміщення акцентів на дослідження проблем донозологічного (передхворобливого стану), межового стану між хворобою та здоров'ям *"ставлення людини до хвороби в динаміці"* у роботі з людьми різних вікових категорій, у тому числі студентською молоддю. Дана концепція та результати емпіричних досліджень активно та систематично висвітлювалися у публікаціях автора (О.В.Корнієнко,

2000,2004) та поточних статтях, які видавалися з 2006 року у фахових психологічних виданнях та інших наукових джерелах [1,2]

Необхідно, також, акцентувати увагу на дослідженнях останніх років у напрямку дослідження проблеми безпеки психосоматичного здоров'я студентської молоді в працях сучасних вітчизняних та зарубіжних фахівців. В роботі А.Федотова [7] "*Факторний аналіз ціннісних орієнтацій студентів вищих навчальних закладів.....*" поставлені основні два питання: 1. визначення найбільш суттєвих особистісних факторів, розвиток яких забезпечує ефективність здоров'ярозвиваюльної технології студентської молоді 2. експериментальна перевірка ефективності результатів факторного аналізу ціннісних орієнтацій студентів до здорового способу життя у процесі розроблення виховних технологій.

Зміст наступних публікацій [8,4,5] включає широкий спектр проблем психічного здоров'я студентської молоді, наприклад, значення індивідуально-психологічних характеристик, вираженістю хронічної втоми, адаптації до навчання у вищих навчальних закладах. Стаття дослідника Клевець Л.Н.[3] присвячена висвітленню "Соціально-психологічних факторів психосоматичних розладів у студентської молоді"(2012) на прикладі порівняння досліджень в вузах Росії та США, а також, з власними розробками. Автор наводить приклад з публікації [6] Румянцева про причини формування психосоматичних розладів на прикладі, розвитку особистості від дитячого до підліткового віку. На думку Румянцевої Д.А. [6] "У дітей 3-5 років головна негативна емоція яка виходить зовні у вигляді психосоматичних розладів - притиснена агресія, а у підлітків її місце займає депресія. Отриманий висновок, також, узгоджується з власними емпіричними дослідженнями на групі дівчат-студенток у кількості 375 осіб з виділеною контрольною групою у кількості 74 осіб з вираженими показниками депресивного стану на невротизму.

На основі наведених загальних даних аналізу першоджерел основною метою даної статті є: проведення поетапного факторного аналізу на семи досліджуваних групах дівчат-студентів трьох факультетів Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Представлені дані досліджень проводилися автором впродовж 2006-2009 навчальних років з застосуванням комп'ютеризованої програми SPSS-20.

Нами були, також, сформульовані дві основні задачі емпіричного дослідження:

1. Інтерпретація та описання проведених досліджень факторного аналізу на семи групах
 - 1.1. Дівчата-психологи (n=72, 2006 навчальний рік)
 - 1.2. Дівчата-соціологи (n=35, 2006 навчальний рік)
 - 1.3. Дівчата-соціологи (n=35, 2006 навчальний рік)
 - 1.4. Дівчата-соціальна робота (n=69, 2006-2009 навчальний рік)
 - 1.5. Дівчата-соціологи (n=62, 2009 навчальний рік)

- 1.6. Дівчата-радіофізики (n=37, 2007-2009 навчальний рік)
- 1.7. Дівчата- психологи (n=67, 2009 навчальний рік)
2. Загальний прогноз стану психосоматичного здоров'я досліджуваних груп та їх рейтинг

Результати досліджень та їх обговорення

Завершуючи описання та аналіз даних факторного аналізу семи груп дівчат студентів трьох факультетів: психології, соціології, радіофізики з 2006 по 2009 навчальні роки вважаємо за необхідне представити підсумкову комплек-

Таблиця №1

Комплексний аналіз даних факторного аналізу семи досліджуваних груп дівчат-студенток трьох факультетів Київського національного університету імені Тараса Шевченка

N/п	Факультет, кількість студентів	Факторні навантаження	Відсоток загальної дисперсії факторів	Психосоматично орієнтовані кореляційні зв'язки Загальна кількість	Загальний прогноз стану психосоматичного здоров'я групи, рейтинг
1.	Дівчата-психологи n=72 (2006 рік)	"Вікова амбіверсія" (фактор №1) (0,877; 0,876) "Адекватна холеричність" (фактор №2) (0,818; -0,731) "Нормостенічність" (фактор №3) (0,931)	77,635%	9	3
2.	Дівчата-соціологи n=35 (2006 рік)	"Вікова амбіверсія" (фактор №1) (0,624; 0,885) "Адекватна нормостенічність" (фактор №2) (0,542; 0,869)	64,86%	9	3
3.	Дівчата-соціологи n=33 (2007 рік)	"Вікова амбіверсія" (фактор №1) (0,828; -0,798) "Адекватна нормостенічність" (фактор №2) (0,741; 0,734)	69,97%	13	1
4.	Дівчата - соціальна робота n=69 (2006-2008 роки)	"Амбівертована холеричність" (фактор №1) (0,846; 0,831) "Вікова нормостенічність" (фактор №2) (-0,696; 0,767)	61,95%	11	2
5.	Дівчата-соціологи n=62 (2009 рік)	"Амбівертована холеричність" (фактор №1) (0,892; 0,869) "Вікова нормостенічність" (фактор №2) (0,781; 0,702)	62,96%	9	3
6.	Дівчата-радіофізики n=37 (2007-2009 рік)	"Адекватна амбівертованість" (фактор №1) (-0,913; 0,740) "Вікова нормостенічність" (фактор №2) (0,898; 0,644)	72,13%	3	5
7.	Дівчата-психологи n=67 (2009 рік)	"Адекватна нормостенічність" (фактор №1) (-0,806; 0,790) "Амбівертована холеричність" (фактор №2) (0,908; 0,599)	61,98%	7	4

сну табл. №1 досліджуваних груп з включенням найбільш вагомих для аналізу та подальшого обговорення даних.

Найбільш вираженою особливістю інтерпретації даних факторного аналізу таблиці №1 є те, що серед семи досліджуваних груп тільки у першій групі дівчат-психологів було виявлено три фактори, а у інших групах по два фактори. За вираженістю загального відсотку дисперсії факторів на першому місці з показником 77,635% виявилася група дівчат-психологів ($n=72$, за 2006 рік), на другому – дівчата-радіофізики ($n=37$, за 2007-2009 роки) з показником 72,13% на третьому – дівчата-соціологи ($n=33$, за 2007 рік) (69,97%), на четвертому – дівчата-соціологи ($n=35$, за 2006 рік) (64,86%), на п'ятому – дівчата-соціологи ($n=62$, за 2009 рік) (62,96%), на шостому дівчата-психологи ($n=67$, за 2009 рік) (61,98%), на сьомому дівчата-соціальна робота ($n=69$, за 2006-2008 рік) (61,95%).

Ми також, планували використати дані результати для оцінки стану психосоматичного здоров'я дівчат-студентів семи груп на основі отриманих кореляційних залежностей опосередкованих показників факторного аналізу. За даними п'ятої колонки табл. №1 представлена кількість отриманих значимих кореляційних залежностей отриманих факторів з досліджуваними показниками. Найбільша кількість подібних зв'язків виявилася у групі дівчат-соціологів $n=33$ (2007 рік) у кількості тринадцять. Послідовний візуальний аналіз буде найбільш доречним методом оцінки представлених даних табл. №1. Для зручності розуміння даних колонки №6 табл. №1 пропонуємо звернути увагу на додаткову таблицю №2.

Висновки

1. Проведений поетапний факторний аналіз семи груп дівчат-студентів Київського національного університету імені Тараса Шевченка впродовж 2006-2009 років загалом завершений з позитивними результатами. Підтвердженням цього є застосування критерію Барлетта для визначення придатності досліджуваних груп до процедури факторного аналізу. Даний показник знаходився у межах – 0,371-0,637, що свідчить про можливу придатність більшості груп до процедури факторного аналізу. Планується найближчим часом провести остаточне дослідження факторного аналізу усієї вибірки $n=375$ дівчат-студентів для перевірки та уточнення отриманих даних у кожній академічній групі.

2. Встановлена особливість проявів опосередкованих кореляційних зв'язків з виділеними факторами, що можливо розглядати як перші ознаки проявів психосоматичних розладів: у групи психологів $n=72$ (вік/амбіверсія/нормостенічність – болі різних частин тіла (0,236*, 0,248*, -0,257*); соціологів $n=35$ (нормостенічність – депресивний стан/виснаження/вираженість неврозу (0,337*, 0,378*, 0,571*); соціологів $n=33$ (нормостенічність/вік – вираженість неврозу (0,454*, 0,520*); соціальна робота $n=69$ (нормостенічність – виснаження/депресивний стан (0,445**, 0,524**); соціологів $n=62$ (депресивний стан/

Таблиця №2

Порівняння показників кореляційного аналізу проявів психосоматичного здоров'я семи груп дівчат- студентів

N/p	Факультет, кількість студентів	Кореляційні залежності проявів передхвобливого (нозологічного) психосоматичного стану здоров'я дівчат-студентів
1.	Дівчата-психологи n=72 (2006 рік) Всього: 9 кореляційних зв'язків	Вік – амбіверсія(0,553**), болі різних частин тіла(0,236*), серцеві скарги(0,245*), інтенсивність скарг (0,271*); Амбіверсія - болі різних частин тіла(0,248*), серцеві скарги(0,236*); Нормостенічність - болі різних частин тіла(-0,257*), інтенсивність скарг (-0,235*), інтенсивність скарг груп хворих (-0,300*)
2.	Дівчата-соціологи n=35 (2006 рік) Всього: 9 кореляційних зв'язків	Амбіверсія- вік (-0,380*), ситуативна тривожність (-0,380*), Вік – серцеві скарги (-0,380*), Нормостенічність – депресивний стан (0,337*), виснаження (0,378*), інтенсивність скарг (0,399*), інтенсивність скарг контрольної групи здорових (0,451**), інтенсивність скарг контрольної групи хворих (0,398**), вираженість неврозу (0,571**)
3.	Дівчата-соціологи n=33 (2007 рік) Всього: 13 кореляційних зв'язків	Вік- амбіверсія(-0,403*), нормостенічність(0,351*), депресивний стан (0,371*), виснаження(0,408*), серцеві скарги (0,458*), інтенсивність скарг (0,461**), інтенсивність скарг контрольної групи хворих (0,441*), вираженість неврозу (0,520**), ситуативна тривожність(0,357*); Амбіверсія-особистісна тривожність (-0,411*); ситуативна тривожність(-0,525**); Нормостенічність-вираженість неврозу (0,454**), особистісна тривожність (0,420*).
4.	Дівчата-соціальна робота n=69 (2006-2008 роки) Всього: 11 кореляційних зв'язків	Холеричність - інтенсивність скарг контрольної групи здорових (0,309*); Нормостенічність-депресивний стан (0,524**), виснаження(0,445**), болі різних частин тіла (0,367**), серцеві скарги (0,403**), інтенсивність скарг (0,427**), інтенсивність скарг контрольної групи хворих (0,254*), вираженість неврозу (0,546**), особистісна тривожність(-0,601**);ситуативна тривожність(0,379**); Вік- амбіверсія (0,298*).
5.	Дівчата-соціологи n=62 (2009 рік) Всього: 9 кореляційних зв'язків	Амбіверсія - інтенсивність скарг контрольної групи здорових (-0,410**); Холеричність - інтенсивність скарг контрольної групи здорових (-0,308*); Нормостенічність - депресивний стан (0,447*), серцеві скарги (0,254*), інтенсивність скарг (0,258*), інтенсивність скарг контрольної групи хворих (0,280*), вираженість неврозу (0,633**), особистісна, ситуативна тривожність (0,514**), (0,283*)
6.	Дівчата-радіофізики n=37(2007-2009 роки) Всього: 3 кореляційних зв'язків	Щирість - особистісна тривожність (-0,509**); Нормостенічність - інтенсивність скарг контрольної групи здорових (0,342*); вираженість неврозу (0,376*).
7.	Дівчата-психологи n=67(2009 рік) Всього: 7 кореляційних зв'язків	Щирість - інтенсивність скарг контрольної групи хворих (0,307*), вираженість неврозу (0,619**), особистісна тривожність (0,446*); Нормостенічність - депресивний стан (0,447*), виснаження(0,254*), інтенсивність скарг контрольної групи здорових (0,320**); Холеричність - ситуативна тривожність (-0,254*)

вираженість неврозу (0,447*,0,633**); радіофізики n=37 (нормостенічність – вираженість неврозу (0,376*); психологи n=67 (нормостенічність – депресивний стан/вираженість неврозу (0,447*,0,619*).

Список використаних джерел:

1. Корнієнко О.В. Підтримання психосоматичного здоров'я практично здорових людей / Корнієнко О.В.-К.: Видавничий центр "Київський університет", 2000.-126 с. (Навч.посібник).
2. Корнієнко О.В. Безпека життєдіяльності та підтримання психосоматичного здоров'я молоді / Корнієнко О. В.-К.: Видавничий центр "Київський університет", 2004.-264 с. (Монографія).
3. Клевев Л.Н. Социально-психологические факторы психосоматических расстройств у студенческой молодежи / Л.Н. Клевев // Теоретичні і прикладні проблеми психології, 2012, №2(28). С.172-179
4. Партико Т. Особливості сенсожиттєвих орієнтацій у студентів із вираженою хронічною втомою / Т.Партико // Освіта Регіону, 2011.- №3.-С.281-285
5. Періг І. Психічне здоров'я студентів як фактор адаптації до навчання у вищому навчальному закладі/І. Періг //Освіта Регіону, 2011.- №3.-С.294-299
6. Румянцева Д.А. Психосоматические заболевания: к анализу причин. / Мультикультурність та етнокультурність людського світу/ Д.А. Румянцева // Матеріали Круглого столу 31 березня 2011 року. – Том.ІІ. – Донецьк, 2011. – 210 с.
7. Федотов А. Факторний аналіз ціннісних орієнтацій студентів вищих навчальних закладів як духовно-педагогічний чинник особистісно-орієнтованого формування культури здоров'я.- /А.Федотов // Освіта Регіону, 2011.- №3.-С.312-318.
8. Хлівна О. Індивідуально-психологічні характеристики психічного здоров'я студентської молоді/ О.Хлівна// Освіта Регіону, 2011.- №3.-С.253-257.



КОРНИЄНКО О.В.

Факторний аналіз психосоматичного здоров'я дівчат-студентів Київського національного університету імені Тараса Шевченка 2006-2009 навчальних років

КОРНИЕНКО А.В.

Факторный анализ психосоматического здоровья девушек-студентов Киевского национального университета имени Тараса Шевченко 2006-2009 уч. гг.

KORNIENKO A.V.

Factor analysis of psychosomatic health of girls students of the Kyiv National Taras Shevchenko University, 2006-2009 academic years